I

Злети, світлий ангеле волі,
Над мертвим полинувши світом!
Уже на вітчизни престолі
Сплелися вінки пишним цвітом
І пахощі в'ються з кадила!
Поглянь же: це світ обновився,-
це люди живуть по-новому!

Поглянув — і в небі ясному,
Засяявши до небокраю,
Розкрив він над Польщею крила
І слухає гімн цього краю.

II

А там уже на нас чигає в тьмі віків
Неволі дух — він гордо топче трони;
Гнучись під тягарем кривавої корони
Він мовить щось, але не зрозуміти слів!
Це обеліск,— письмом, накресленим на нім,
Колись він тішив люд, вгортався млою диму,
Та зараз, перенесений до Риму,
Він — мертвий камінь, непотрібний всім.

III

Колись вся Європа здавалась
Єдиним готичним собором,
Де вірою арка в'язалась,
Вінчалась небесним простором...
Там голосом старця тремтливим1
Вістилися вироки долі

Землі можновладцям гордливим,
Бучній королівській садибі,-
І промінь освіти поволі
Заледве продерся крізь шкельця в соборній
розцвіченій шибі.
Якийся чернець біля брами2
Спинивсь, не явивши покори,-
Він з богом боровся словами,
Не прагнучи з господом згоди.
Упали, захитані словом, собори,-
Проміння засяяло щире...
Цей первісний подих свободи
Був первісним подихом віри.

IV

Зросли, мов сосни, до небес, царі і королі.
Хіба знущання з людських прав до помсти не волає?..
На Альбіону острівній землі
Був Кромвель, Хто про Кромвеля не знає?..
Він кров'ю Стюартів залив ступені трону
І не зійшов на трон, погордувавши ним.

Чим є тепер король усього Альбіону?
Блискучим привидом, марою,
Щербатим місяцем блідим,
Що в сяйві сонячнім видніється порою.
Та руки велетнів взялися до стерна,
Святиню прав несуть численні покоління.
Дивіться: за труною знов труна
Ввіходить під хмурне Вестмінстерське склепіння!3

V

Об Новий Світ іспанське б'є весло...
Там продають слабіших дужчі,
Там, в Новім Світі, в тьмяній пущі
Скорботне дерево зросло4,-
Під ним, трудом зморивши груди,
У мріях про щасливі дні
Гуртом лягали спати люди,
Гуртом вмирали уві сні,
І смертю сон їх сплачувавсь, бо долі,
Бо волі вольної наснився їм прихід.
Але зросло там дерево неволі,
Зросло над трунами,— могилою був світ.

Усе покрила тьма бездонна
І дух останньої людини погаса!
О ні! На заклик Вашінгтона
Американець воскреса,
І над чолом його корона —
Святої вольності краса.
А смерті дерево — це щогла яснодзвонна.
Повсталим на гнобителів яса!

VI

Тож ночі не бува над вільною землею?
Свобода, як орел, летить до всіх країн.
Бог вільні племена вкрив ласкою своєю;
Героїв нагородить він.

VII

Чому так тужно дзвін гуде
З сільського бідного костьолу?
На цвинтар люд сумний іде,

Схиливши голову додолу;
Труна, а за труною діти,
Знайомих мовчазний гурток.
Молитви шепіт сумовитий
Колише вогники свічок.
Ідуть на цвинтар через браму,
Труна — на синовім плечі...
Йдуть, чорний розпач несучи,
Жалобу чорну і нестяму.

Чому вони такі смутні?
Чому пойняв одчай родину?
Лишилась спадщина рідні,
А сам він, лігши в домовину,
Забуде смутки та жалі...
Брати! Він вмер — він був останій у селі,
Хто бачив вільну батьківщину!
Сини іще в жалобний одяг вбрані,
Хоч вільні землі вже належать їм.
До батьківських могил, брати кохані,
На них гукати й кликати ходім!
Ачей почують заклик наш з могили?

VIII

Я бачив, як юнак, ще повний моці й сили,
Вогню душі не змігши побороть,
Кричав: "Чом пут моїх не розіб'є господь?.."
Але навкруг — мовчання безвідмовне,
Тож сам він одказав: "Я є життя владар!"
О слово, розпачу страшного повне!
То завданий його думкам удар
Збудив у нього мисль таку жахливу —
І впала смертна тінь на голову гордливу.
Але одна ця мисль думок зродила сотні,-

Які могутні ті думки скорботні!
Їх розум множить, збільшує, снує
І з недовірством злитися дає...

О недовірство! Світоч пекла злий,
Що нищить сни і мрії розганяє!
Чи є чесноти?.. Ні, чеснот немає,
І лиходій уже не лиходій!
Але високі почуття людей
Ти важиш хибно і недбало,-
Так людство думало, і людство закричало:
"Хвороба віку — дух недужий цей!"
Та тьма була лиш провіщанням сонця.
Свободи ангел вже прийшов,
Свобода має оборонця.
Так зводьте ж світлі чола знов!
У даль морську рушайте, смілі!
Вперед спрямовуйте кермо!
Крізь люті хвилі пливемо,
Хтось, може, випливе із хвилі!
Подібні ми до тих плавців,
Які в глибінь морську пірнають
Крізь вир розгойданих валів,
Що ними крутять і кружляють.
В глибинах зникне не один,
Але хтось вирине з глибин,
Корали винісши прозорі.
Сурмить він в Амфітрітин ріг5,
Та згине там багато з них,
Навіки залишившись в морі.

1830

---

1 Тремтливий старець — папа римський.

2 Чернець біля брами — Мартін Лготер.
3 Вестмінстерський собор у Лондоні,
де могили найвидатніших людей Англії.
4 "В Америці є дерево, назване деревом смерті.
Людина, яка засинає під ним, вмирає".
Цю легенду наведено в примітці
Словацького до цього вірша.
5Амфітріта — в грецькій міфології
богиня моря.

Перекладач: Микола Бажан